

Alternativní směry ve vzdělání

Autor: Mgr. Hana Jeřábková

Číslo: roč. 3, č. 2/2017

Rubrika: Objevujeme

Klíčová slova:

vzdělávání, alternativní vzdělávání

Školy jsou pro knihovny velmi důležitým partnerem, spojencem, klientem, ... Programy ve školách navazují na školní vzdělávací programy a mají výchovně-vzdělávací funkci. Proto je nutné, aby se i knihovníci orientovali ve změnách, ke kterým ve školství dochází. V nedávné době to by rámcové vzdělávací programy, nyní například inkluze.

Úvod

Alternativních směrů existuje hned několik a navíc se různě prolínají a naopak se v mnohém liší. Dovolte mi představit několik z nich. Společným znakem může pro všechny zmíněné být **menší počet dětí ve třídě, jiná role učitele (spíše průvodce), větší důraz na individuální potřeby, ale i dynamiku skupiny, důraz na přesah do praktického života, prožitek, zkušenost, jiný způsob hodnocení.**

Montessori školy

S metodou Montessori se můžeme setkat téměř na všech stupních vzdělávání. Od dílniček a center pro [batolata](#) přes mateřské a základní školy až po střední školy (Montessori gymnázia). Tento vzdělávací systém se odvíjí od italské lékařky **Marie Montessori**, která žila na přelomu 18. a 19. století. Marie Montessori pracovala se znevýhodněnými dětmi a zakládala pro ně tzv. **Domy dětí**. V těch dbala na podnětné prostředí upravené pro děti (nábytek, věci v dosahu) a kvalitní názorné pomůcky. Tento pedagogický směr je tzv. pedocentrický, hybatelem je samotné dítě, učitel působí jako průvodce. Typická Montessori třída bude věkově heterogenní a bude mít kolem 15 dětí. Ze samotné podstaty této metody neprobíhá výuka frontálně, učitel nepředává výklad nějaké látky. Informace žáci získávají z různých zdrojů, které jsou volně k dispozici ve třídě – dětská beletrie, encyklopedie, slovníky, čítanky, učebnice, počítač s internetovým připojením. Děti mají možnost komunikovat mezi sebou i s průvodcem.

V Montessori se počítá s tím, že děti se zajímají o písmena a o čtení a psaní obvykle mnohem dříve než v šesti letech, kdy začíná povinná školní docházka. Promyšlený systém pomůcek dětem umožňuje **seznámit se s písmeny pomocí více smyslů**, propojit toto učení s pohybem a připravit se fyzicky – rozvolnění ruky od ramenního kloubu po zápěstí, rozvoj jemné motoriky, zrakového a sluchového vnímání (viz obrázek)[1]. Toto vše ideálně v senzitivní fázi, tedy v období, kdy dítě samo má velký zájem o písmena, čtení a psaní a chce se samo učit víc a víc.

V této fázi jde osvojování nových dovedností a znalostí mnohem rychleji. Děti se navíc s psaným textem setkávají od malička, neboť používané karty s obrázky, tzv. tříslůžkové karty, bývají vždy i opatřeny napsaným názvem vyobrazeného.

Waldorfská pedagogika

Waldorfská pedagogika se odkazuje k učení rakouského pedagoga **Rudolfa Steinera**. První škola vznikla téměř před 100 lety. U nás existují waldorfské mateřské, základní i střední školy.

Waldorfská pedagogika se snaží nerozvíjet pouze intelekt, ale také manuální dovednosti a umělecké vloh, má určitý **přírodně-duchovní přesah**. Pomůcky jsou z přírodních materiálů a dávají co největší prostor fantazii dětí. Waldorf stojí proti určité přeintelektuálnosti dětství. Důraz je kladen na celkový vhled do témat oproti encyklopedickým znalostem. Děti obvykle čtou v průběhu druhé třídy, kdy začínají i s psacím písmem. Psaní je navázáno na příběhy, děti nejprve malují obrázek k příběhu a postupným zjednodušováním dojdou k velkému tiskacímu písmenu (např. Král - K) viz obrázek[2].

Pro waldorfskou pedagogiku je typická **absence učebnic**, ty jsou považovány za příliš pasivní. Materiály pro děti připravuje vždy sám učitel. Děti dostávají prázdné sešity a tam si vše samy zaznamenávají a zakreslují. Knihy slouží spíše jako doplněk (např. atlasy, encyklopedie).

Lesní školy

Důraz na pobyt v přírodě a **učení se v souladu s přírodou** se nejvýrazněji prosazuje v lesních školách. Existuje velké množství lesních mateřských škol (dále jen LMS), ale i několik škol základních. Učení probíhá v souladu s [rámcovými vzdělávacími programy](#) pro daný typ vzdělávání, ale děti jsou většinu dne venku a to za každého počasí a v každém ročním období. Zázemí LMS je omezené a obvykle zahrnuje jen vyhrávaný prostor v chatce, maringotce nebo jurtě. O to větší prostor mají děti venku, neboť si mohou dovolit dlouhé výlety v přírodě, nejčastěji v lese. V tomto prostředí se pak přirozeně učí, zajímají se o věci, s nimiž se setkávají, mohou si mnohé vyzkoušet, pozorovat přírodu apod. Běžná bývá práce se dřevem, děti si vyrábí hračky, ale i třeba ptačí budky. Ve školce společně sázejí například zeleninu, pak se o ni starají a pak pomáhají i se zpracováním.

Děti ve školce nemají běžné hračky a nepoužívají ani moderní technologie, hračky si vyrábějí nebo jim stačí klacíky a jejich fantazie. V LMS bývá maximálně 16 dětí a minimálně 2 průvodci. Základní školy to mají legislativně složitější a nevystačí si s maringotkou, přesto i tam je důležitý co nejčastější pobyt dětí v přírodě.

Svobodné školy

Další typ škol by se dal nazvat jako svobodné nebo také demokratické (tím nechci říct, že předchozí zmíněné nejsou). Důraz je kladen na **individuální potřeby jednotlivých žáků**. Obvykle zde dochází ke kombinaci různých pedagogických směrů a principů. Jedna z důležitých myšlenek je ta, že děti samy se chtějí učit. Výrazněji se vymezují zejména v rámci základního školství.

V demokratických školách se snaží hlavně vytvořit pro děti prostor pro učení, a to i v souvislosti se vztahy a bezpečím. Důraz je kladen na vzájemný respekt a dodržování společně stanovených pravidel. Na děti není vyvíjen přehnaný tlak v souvislosti s rychlostí, se známkami apod., je **samozřejmé, že každý potřebuje svůj čas**. Děti nejsou známkovány, hodnocení probíhá slovně, a to i

formou sebehodnocení žáků. Třídy jsou věkově smíšené v počtu cca 10 - 15 dětí, učitelé mají roli průvodců. Nabízejí pomoc, radu v procesu učení, ale samotné učení vychází od dětí a z jejich společné práce. Děti se učí také od sebe navzájem. Děti se mohou učit i jinak než z učebnic a nikdo se nebude divit, když číst a psát bude umět v 5 letech nebo třeba až v osmi. Zároveň se děti učí pomocí projektů, kde si sami hledají informace a využívají různé zdroje.

Sem můžeme zařadit např. **Scioškoly**, kterých je několik po celé republice, ale i malé školy, působící jen v rámci regionu.

Zdroje

- [1] Montessori pomůcky: Hmatová abeceda. ZŠ *Na rovině v České Třebové*. [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <http://ceskatrebova.narovine.eu/montessori-pomucky-hmatova-abeceda/>
- [2] Waldorfská škola - Psaní a čtení. [online]. Střední průmyslová škola Otrokovice. C2003-2017. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <http://www.zkola.cz/rodice/vybirameskolu/alternativni-vzdelavani/Stranky/Waldorfsk%C3%A1-%C5%A1kola-%E2%80%93-pan%C3%AD-a-%C4%8Dten%C3%AD.aspx>

Další zdroje

- Montessori ČR. [online]. Montessori ČR.[cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <http://www.montessoricr.cz/objevte-montessori/zakladni-principy>.
- Alternativní školy v ČR. [online]. Alternativní školy. C2001-2017.[cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <http://www.alternativniskoly.cz/>.
- Waldorfské školy. [online]. Asociace waldorfských škol České republiky. C2008.[cit. 2017-05-11]. Dostupné z: http://www.iwaldorf.cz/wald_ped.php?menu=ped-owa.
- Waldorfské škola Příbram. [online]. Waldorfské škola Příbram. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <http://waldorf.pb.cz/zakladni-skola/o-skole/charakter-waldorfske-pedagogiky>.
- HRONOVÁ, Markéta: Válení po koberci. Alternativní školy fungují, říká odborník. [online]. *Economia*. 205-8-31.[cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/valeni-po-koberci-alternativni-skoly-funguji-rika-odbornik/r~8692c7a44d6411e594170025900fea04/?redirected=1491837271>.
- Lesní mateřská škola. [online]. Wikipedia. C2017-2-17. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Lesn%C3%AD_mate%C5%99sk%C3%A1_%C5%A1kola.
- Asociace lesních MŠ. [online]. Asociace lesních MŠ. C2017[cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <http://www.lesnims.cz/>.
- Koncepce. [online]. Scioškola Olomouc. C2015-2017. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <http://olomouc.scioskola.cz/o-skole/koncepce>.

Citace

JEŘÁBKOVÁ, Hana. Alternativní směry ve vzdělání. *Impulsy: Inspirace, náměty a trendy dětského čtenářství* [online]. roč. 3, č. 2/2017 [cit. 2017-06-01].

Dostupný z WWW: impulsy.kjm.cz/impulsy-clanek/alternativni-smery-vzdelavani.

ISSN 1804-4255.